

YTTRANDE

Datum
2026-05-26

Dnr
R 26-2026

1 (3)

Stf justitieombudsmannen
Mari Andersson

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Yttrande över betänkandet Återkallelse av svenskt medborgarskap (SOU 2026:21)

(Ju2026/00665)

Riksdagens ombudsmän (JO) har getts möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet. Utifrån de aspekter som JO i första hand har att beakta vill jag föra fram följande.

Utgångspunkter

Det svenska medborgarskapet har i dag ett starkt skydd i grundlag. I betänkandet föreslås att det svenska medborgarskapet ska kunna återkallas i vissa fall, vilket skulle innebära en nyhet i svensk rätt. Förslaget är kopplat till en kommande begränsning av regeringsformens rättighetsskydd. Denna kontext och det faktum att en förlust av det svenska medborgarskapet kan förväntas medföra långtgående rättsverkningar för den enskilde gör att höga krav på rättssäkerhet måste ställas på regleringen. Mina synpunkter utgår från behovet av lagregler som är tillräckligt tydliga och förutsägbara och som kan ligga till grund för en rättvis och enhetlig tillämpning.

Återkallelse på grund av allvarlig brottslighet

Förslaget om återkallelse på grund av brott som allvarligt hotar Sveriges säkerhet eller brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion (14 b § i lagen om svenskt medborgarskap)

Förslaget anknyter till den planerade ändringen av 2 kap. 7 § regeringsformen, som avses träffa den som "dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen" (prop. 2025/26:78). Det är positivt att den föreslagna bestämmelsen innehåller en tydlig uttömmande uppräkningslista av vilka brott som kan leda till återkallelse.

Förslaget om återkallelse på grund av brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen (14 b § i lagen om svenskt medborgarskap)

I det alternativa förslaget räknas ytterligare brott upp som ska kunna ligga till grund för återkallelse. Flera av dessa brott är av mer allmän karaktär och saknar en tydlig och direkt koppling till Sveriges säkerhet och vad som kan anses som Sveriges vitala intressen i medborgarskapskonventionens mening. Uppräkningen

har kombinerats med kvalificerande rekvisit genom att det i bestämmelsen anges att ett sådant brott får leda till återkallelse om ”brottet har begåtts inom ramen för ett kriminellt nätverk” och ”allvarligt skadar Sveriges vitala intressen”.

Jag anser att de kvalificerande rekvisiten är alltför oprecisa. Som utredningen konstaterar finns det ingen allmänt vedertagen definition av kriminellt nätverk. Även uttrycket ”allvarligt skadar Sveriges vitala intressen” kan tolkas på olika sätt. Dessutom motsvarar det i princip den formulering som regeringen föreslagit för utformningen av grundlagsbestämmelsen som ska medge den aktuella föreskriften (prop. 2025/26:78 s. 4). Att återge samma uttryck i medborgarskapslagen bidrar inte till att precisera vilken brottslighet som kan leda till återkallelse i högre utsträckning än själva grundlagsbestämmelsen. I propositionen uttalas bl.a. att innebörden av uttrycket måste bedömas i ljuset av samhällsutvecklingen och att det kan förändras över tid vilket slags brottslighet som kan anses medföra allvarlig skada för Sveriges vitala intressen. Ett så vitt tolkningsutrymme öppnar upp för en tillämpning som är svår att förutse.

Enligt min mening avgränsas det inte tillräckligt tydligt vilken brottslighet som kan läggas till grund för återkallelse genom den föreslagna bestämmelsen. Vidare delar jag utredningens tveksamhet rörande om den brottslighet av mer allmänt slag som bestämmelsen träffar kan anses utgöra sådant uppförande som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen enligt internationell rätt (s. 293).

Mot den bakgrunden avstyrker jag att det alternativa förslaget i nuvarande utformning läggs till grund för lagstiftning. Om regeringen ändå går vidare med förslaget behövs en utförligare analys och ställningstagande i frågan om bestämmelsen är förenlig med Sveriges konventionsåtaganden (s. 306 och 328 f.).

Proportionalitetsbedömning och övergångsbestämmelser är viktiga

Jag vill också peka på några element i det föreslagna förfarandet som jag bedömer är viktiga från rättssäkerhetssynpunkt. Det gäller för det första att en proportionalitetsbedömning alltid ska göras och att det framgår uttryckligen av lagtexten vilka omständigheter som då ska tillmätas särskild hänsyn. Det framstår som väsentligt att hänsyn särskilt ska tas till hur lång tid som förflutit sedan medborgarskapet förvärvades, bl.a. med hänsyn till att det inte föreslagits några bestämmelser om preskriptionstid.

Även de föreslagna övergångsbestämmelserna är enligt min mening viktiga.

Offentligt biträde (25 a § i lagen om svenskt medborgarskap)

Jag instämmer vidare i förslaget att den enskilde ska presumeras ha ett behov av ett offentligt biträde i ärenden om återkallelse av medborgarskap. Även om Migrationsverket har en utredningsskyldighet och bevisbördan framstår det som motiverat med hänsyn till t.ex. att den enskilde kan behöva föra fram omständigheter av betydelse för proportionalitetsbedömningen.

Muntlig handläggning (24 § i lagen om svenskt medborgarskap)

Det bör finnas möjlighet till muntlig handläggning hos beslutsmyndigheten i ärenden av aktuellt slag mot bakgrund av den ingripande karaktären av en återkallelse av medborgarskap. Den föreslagna bestämmelsen har dock formulerats på ett sätt som ger intrycket att den enskilde kan förvänta sig att handläggningen uteslutande ska vara muntlig om han eller hon begär det, vilket knappast torde vara vad som avsetts. Om avsikten är att föreslå att det ska finnas möjlighet till ett muntligt moment motsvarande en muntlig förhandling (s. 341) måste det förtydligas. Bestämmelsen skulle exempelvis kunna ges följande lydelse:

I handläggningen av ärenden om återkallelse av medborgarskap enligt 14 a–14 c §§ ska muntlig handläggning ingå om den som åtgärden avser begär det och det inte är obehövt eller särskilda skäl talar emot det.

Jag vill i sammanhanget framhålla att även den skriftliga handläggningen i förvaltningsförfarandet tjänar viktiga rättssäkerhetsaspekter genom att den tillgodoser krav på dokumentation.

Yttrandet har beslutats av stf JO Mari Andersson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättsakkunniga Madeleine Sjödin har föredragit ärendet och byråchefen Sara Johannesson har deltagit i beredningen.